

HISTORIA I TRADYCJA

<http://hit.policja.gov.pl/hit/aktualnosci/145700,Helm-Policji-Panstwowej-wz-25.html>
2019-11-22, 16:37

HEŁM POLICJI PAŃSTWOWEJ WZ. 25

Zamysłem niniejszego tekstu było zebranie i podsumowanie dotychczasowych poszukiwań w zakresie tego, jakże pięknego przedmiotu, który jest charakterystyczny i mógłby zostać symbolem Policji. Z sylwetek policjantów oddziałów konnych w hełmie z czarnym grzebieniem emanuje duma i siła.

Projekt

W Biurze Historii i Tradycji Policji Komendy Głównej Policji rozpoczęto wstępne przygotowania do zgromadzenia dokumentacji koniecznej do wykonania kopii hełmu Policji Państwowej (PP) wz.25. Ze względu na brak wystarczających opracowań i specyfikę przedmiotu, nie wyznaczony został ostateczny termin realizacji projektu. Zgodnie z informacjami, jakie posiadamy nikt dotychczas nie zmierzył się z tematem na tyle, by efektem działań było wytworzenie kopii tego wyjątkowego i charakterystycznego hełmu. Zdajemy sobie sprawę z faktu, że temat wykonania takiej kopii jest co jakiś czas przywoływany w rozmowach pomiędzy pasjonatami historii, rekonstruktorami i kolekcjonerami.

Żeby przystąpić do działania należy bliżej przyjrzeć się samemu przedmiotowi. Technika wykonania hełmu wz. 25 – wytłoczenie skóry w celu nadania kształtu, szycie poszczególnych elementów, okuwanie daszków, wytłoczenie orła wzór 19 w dwóch wersjach (z szarfą i bez szarfy), przygotowanie grzebienia, guzów do mocowania podpinki oraz wykonanie samej łuskowej podpinki (złożonej z profilowanych metalowych blaszek w kolorze srebrnym) wymaga szczególnego skupienia i zaangażowania czasu i środków.

Dotychczasowa uwaga została skupiona na szerokiej kwerendzie. Przeprowadzono ją w oparciu o zbiory historyczne Komendy Głównej Policji, materiały dotyczące Policji Państwowej z lat 1919-1939 znajdujące się w archiwach, bibliotekach oraz w dostępnych źródłach internetowych. Korzystano również z dokumentów i wydawnictw z okresu dwudziestolecia międzywojennego oraz współczesnych opracowań. Zgromadzono materiał zdjęciowy i graficzny. Poniżej przedstawiamy Państwu stan prac, które będą w tym zakresie kontynuowane w Biurze Historii i Tradycji Policji KGP (BHITP KGP).

Zanim policjant dostał hełm

Pierwszym dokumentem mówiącym o umundurowaniu i uzbrojeniu Policji Państwowej jest Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych w przedmiocie umundurowania i uzbrojenia policji państwowej podpisane 20 marca 1920 r. Punkt e) Artykułu 2 odnoszącego się do niższych funkcjonariuszy, mówi: „hełm przy pełnieniu służby z orłem dużego formatu z numerem osobistym policjanta”. W dalszej części dokumentu, w przepisach przejściowych Art. 4: Termin wprowadzenia hełmów i przepisy, dotyczące ich noszenia na służbie, zostaną ustalone rozporządzeniem późniejszym.

W roku 1920, kiedy wyczekiwane rozporządzenie początkuje proces ujednolicania umundurowania i uzbrojenia Policjanta, w Gazecie Policji Państwowej – tygodniku będącym organem Komendy Głównej Policji Państwowej, czytany przez policjantów w całym kraju, pojawia się treść przywołanego zarządzenia wraz z załącznikami. Tablica nr 17 przedstawia rysunek hełmu. Właściwy dokument rozporządzenia nie zawiera tablicy o tym numerze, załączniki kończą się na tablicy nr 16. Można przypuszczać, że był to projekt - propozycja, która nie zyskała ostatecznej akceptacji i zakończyła żywot na etapie rysunku. O tajemniczym hełmie wz. 20 pisał Pan Michał Chlipała na portalu do broni w artykule pt. Nieznany hełm Policji Państwowej wz. 1920.

Wiemy, że w latach 30 w Komendzie Głównej Policji Państwowej (KGPP) były prowadzone prace nad umundurowaniem, w tym nad wzorem hełmu dla Policjantów. Biorąc pod uwagę fakt, że w zorganizowaniu Policji w Polsce, brała udział Angielska Misja Policyjna oraz że z uwagą śledzono funkcjonowanie służb dbających o porządek publiczny w różnych krajach, można wnioskować, że projektanci hełmu szukając inspiracji odnosili się do różnorodnych wzorów.

Rozporządzenie

Po pięciu latach od pierwszego rozporządzenia o umundurowaniu zostaje wydane Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych z dn.22 kwietnia 1925 r. uzupełniające rozporządzenie z dnia 2 marca 1920 r. w przedmiocie umundurowania i uzbrojenia policji państwowej .

Ówczesna prasa branżowa „ Na posterunku” z informuje w rubryce Sprawy Policji :

Z Komendy Głównej : Hełmy dla Policji. Komenda Gówna PP opierając się na wzorach zagranicznych powzięła w swoim czasie zamiar zamiany dotychczasowego ubioru głowy funkcjonariuszów służby zewnętrznej – na hełmy. Opracowane zostały wzory hełmów policyjnych, przy czym brano pod uwagę nie tylko względy praktyczne , lecz estetyczne oraz historyczne, opierając się na wzorach dawnych polskich nakryć głowy. Sprawa hełmów policyjnych została ostatecznie rozstrzygnięta rozporządzeniem Ministra Spraw wewnętrznych , który wzór hełmu zatwierdził w dn. 24 stycznia...dalej przywołane są zapisy zaczerpnięte z dokumentu. Autor artykułu, na zakończenie pisze: Hełmy otrzyma Policja Państwowa na terenie całego państwa, a przepisy o ich używaniu przez funkcjonariuszów zostaną wydane przez Komendę Główną P.P.

Przedmiot - Hełm wyjątkowy i charakterystyczny

Rozporządzenie bardzo szczegółowo opisuje hełm dla funkcjonariuszy.

Hełm wytłoczony ze skóry z przyszytymi daszkami, przednim i tylnym, cały czarno lakierowany, część sferyczna (od bocznego wycięcia do środka hełmu) wysokości 180 mm, daszek przedni długości 50 mm, daszek tylny długości 80 mm; okucie z białego metalu na całym obwodzie hełmu; z wierzchu hełmu osadzony metalowy grzebień, kryjący prawie 3/5 hełmu i półokrągło zagięty ku tyłowi, wysokość grzebienia z przodu 55 mm, szerokość z przodu 30 mm, grzebień stopniowo zmniejsza się ku tyłowi aż do zlania z brzegiem tylnego daszka, grzebień ma na dolnym brzegu po obu stronach szereg otworów wentylacyjnych w kształcie czworokątnych gwiazdek i jeden większy otwór tegoż kształtu z przodu. Podpinka z białej łuski metalowej, umocowana białymi metalowymi guzami z boków, osadzona na dłuższych czarnych rzemieniach, zastosowana do zapinania nad przednim daszkiem na zatrask lub pod brodą rzemieniami na sprzączkę. Z przodu hełmu między grzebieniem a daszkiem umocowany orzeł państwowy, wytłoczony z blachy białej. Wewnątrz hełmu mycka skórzana.

Zasadniczy wzór hełmu ulega następującym modyfikacjom w szczegółach dla odróżnienia rodzajów służby i stopni służbowych funkcjonariuszów PP:

Hełm niższych funkcjonariuszów służby pieszej ma guzy podpinki w kształcie krążków średnicy 25 mm, grzebień z blachy lakierowanej na czarno, wierzch i przód grzebienia pokryty białą blachą, zachodzącą na boki w kształcie okucia po brzegu; orzeł państwowy trzyma w szponach wstęgę (całość ma 135 mm wysokości) z ażurowo wyciętym numerem osobistym policjanta i umocowany jest od wewnątrz na śrubkach.

Hełm niższych funkcjonariuszów służby konnej jest taki sam jak w pkt a) z tą różnicą, że na grzebieniu metalowym znajduje się grzebień z włosia czarnego wysokości z przodu 60 mm, zniżający się ku tyłowi, wystający z przodu na 60 mm.

Hełm wyższych funkcjonariuszów ma guzy podpinki w kształcie gwiazdy czworokątnej, przewidzianej dla czapek wyższych funkcjonariuszów, 40x40 mm; grzebień cały z blachy białej, opatrzonej po obu bokach ornamentacją, wytłaczaną w formie liści dębowych, na przednim otworze wentylacyjnym ażurowa gwiazdka czteroramienna; orzeł państwowy bez wstęgi (wysokości 110 mm), umocowany od wewnątrz zagiętymi blaszkami.

Hełm wyższych funkcjonariuszów pełniących służbę w konnych oddziałach jest taki sam, jak w pkt c) z dodatkiem grzebienia z włosia czarnego, opisanego w pkt b).

Hełm głównego komendanta, nadinspektorów, inspektorów i podinspektorów PP jest taki sam, jak w pkt c) z dodatkiem grzebienia opisanego w pkt b) z białego włosia.

Dokument zawiera też zwymiarowane rysunki orła, ornamentacji na grzebień hełmu oraz guzów do podpinki. Właściwie stanowi wystarczający opis dla potencjalnego wykonawcy przedmiotu i może być traktowany jak warunki techniczne, jest punktem wyjścia do przygotowania rysunków.

Dodatkowo, informacje o hełmie możemy czerpać ze źródeł fotograficznych: portretów, zdjęć z uroczystości, defilad i codziennej służby, publikowanych w ówczesnej prasie. Wybierając materiał ilustrujący ten tekst korzystano ze zbiorów historycznych Komendy Głównej Policji, zbiorów NAC oraz ze zbiorów prywatnych kolekcjonerów.

Zachowane hełmy wz. 25

Do czasów dzisiejszych zachowały się nieliczne egzemplarze tego charakterystycznego dla przedwojennej Policji nakrycia głowy. Oryginalny hełm w wersji dla funkcjonariuszy korpusu wyższych oficerów znajduje się w Muzeum Okręgowym im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy. Inny zachowany egzemplarz hełmu policyjnego wz. 25 znajduje się w zbiorach Muzeum Miejskiego we Wrocławiu. O innych zachowanych hełmach znajdujących się w rękach prywatnych dowiedzieliśmy się dzięki uprzejmości Panów Jarosława J. Rolewskiego i Krzysztofa P. Kłoskowskiego, którzy pracują nad książką „Hełmy Polskie”.

Opracowaniem w których pojawia się wzmiankowany wzór hełmu 25 jest artykuł pana Tomasza Zawistowskiego „Orły na policyjnych hełmach wz 25. Pisze o nim też pan Jacek Kijak w artykule Hełmy Policji Państwowej II Rzeczypospolitej w wydawnictwie Archeologia Wojskowa oraz w książce Hełmy Wojska Polskiego 1917-1991.

Kierunki poszukiwań

Zamysłem niniejszego tekstu było zebranie i podsumowanie dotychczasowych poszukiwań w zakresie tego, jakże pięknego przedmiotu, który jest charakterystyczny i mógłby zostać symbolem Policji. Z sylwetek policjantów oddziałów konnych w hełmie z czarnym grzebieniem emanuje duma i siła. Na zdjęciach możemy podziwiać, jak pięknie prezentują się oddziały. Hełmy PP wz. 25 budziły podziw i działały na wyobraźnię ówczesnych obywateli. Używano ich aż do 1939 roku. Były zauważane przez społeczeństwo co znajduje wyraz we wspomnieniach np. Zygmunta Kalicińskiego „Piękny koń, srebrna szabla i ten hełm! Hełm srebrny, błyszczący, miał z tyłu do samego szczytu szczotkę z czarnego włosia końskiego. Taki hełm widziałem na obrazach w kościołach, w takich hełmach przedstawiani byli rzymscy żołnierze” Hełm wz. 25 przypomina kask kirasjera albo dragona. Wykonany ze skóry może kojarzyć się z austriacką pickenhabą, przypomina też wczesny hełm strażacki. Mimo skojarzeń jest charakterystyczny dla PP.

Publikowany dziś materiał stanowi przyczynek i punkt wyjścia do dalszych prac i poszukiwań dotyczących tematyki. Jego poszerzona wersja zostanie opublikowana w zeszytach naukowych BHiTP GKP, których wydanie jest planowane na jesień tego roku. Jeśli ktoś z Państwa posiada wiedzę o hełmie wz. 25

z chęcią nawiążemy współpracę w tym zakresie. Kontakt przez redakcję serwisu lub bezpośrednio do BHiTP GKP.

Na zakończenie dodam, że dokonując wyboru zdjęć spośród zebranego materiału starano się wyszukać takie fotografie, które dotychczas nie były publikowane. Zabraknąć też nie mogło niektórych znanych już zdjęć.

opracowała: Renata Radzikowska, Biuro Historii i Tradycji Policji KGP

Bibliografia

1. Chlipała Michał, Nieznany hełm Policji Państwowej wz.20, <https://dobroni.pl/n/nieznany-helm-policji/15436>,
2. Kijak Jacek, Hełmy Policji Państwowej II Rzeczypospolitej, Archeologia Wojskowa, Nr 6,
3. Kijak Jacek, Hełmy Wojska Polskiego i organizacji paramilitarnych 1917-1991, Warszawa 1993,
4. Pietrzak Karol, Przepisowy Hełm Policji Państwowej, <https://dobroni.pl/n/przepisowy-helm-poli/8684>,
5. Kłoskowski K.P., Rolewski J., Hełmy polskie - pomóż w przygotowaniu książki, <https://dobroni.pl/n/helmy-polskie/18029>,

Ocena: 4.1/5 (14)

[Tweet](#)